

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՍՈՒՐԲ ՀԱՐՈՒԹՅԱՆ ՏԱՃԱՐԻՆ՝
ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅԱՆ ՄԵԾ ՍՐԲԱՎԱՅՐԻՆ
ՆՈՐՈԳՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱԿՍԻ ՕՐԵՐՍ

Աստվածաշնչական Երուսաղեմը պատմական սրբավայրերի, վանքերի և տաճարների մի սուրբ աշխարհ է: Նրա հռչակապ տաճարներից հնագույնն է Ս. Հարություն հսկա գմբեթա՝ զարդ տաճարը, կառուցված Քրիստոսի խաչելության և հառության նվիրական վայրերի վրա: Տաճարի կառուցումը բարձրանում է մինչև Դ դարի 20-ական թվականները, Կոստանդնուս կայսեր ժամանակները:

Ս. Հարության տաճարը ինքնիշխան մեծ թաղամասի մեծ տնօրինական սրբավայրերի, աղոթատեղիների, մատուռների մի ամբողջություն է, որն իր մեջ բովանդակում է հիմնականում Քրիստոսի Ս. Գերեզմանը, Գողգոթան, Նրեման պարտեզը, Դյուտ խաչը և հայոց Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցին: Ս. Հարության տաճարը քրիստոնեական միջազգային սրբավայր է: Նրա «գլխավոր պահպաններն» են երեք իրավասու Պատրիարքությունները՝ հայոց, հուլանդ և լատինաց, որոնք ամենօրյա սուրբ պատարագ և պաշտամունք են մատուցում այնտեղ:

17 դարու հետքեր ունեցող Ս. Հարության այս տաճարի գլխավոր անցքը են շատ փոքրիկներ: Դարերի ընթացքում տաճարը հերթադարձել է բնական և բաղաձայն փոքրիկների պատճառով՝ ավերածությանց, որոնցից հատկապես պետք է հիշել 1927 թվականի մեծ երկրաշարժի պատճառով լուրջ վնասները:

Իրավասու երեք Պատրիարքությունների համաձայնությամբ, որոշվել է քրիստոնեության այդ հնագույն ուխտավայրի վերանորոգությունն սկսել այս օրերին: Ընդհանուր նորոգության ծախսը հախառնված է մեկ միլիոն անգլիական ստեռլինգ, որը պիտի հոգան իրավասու երեք Պատրիարքությունները հավասար չափով:

Այսօր Երուսաղեմի հայոց Պատրիարքական Աթոռը տնտեսական-նյութական ոչ բաղձալի կացության մեջ է: Պատրիարքարանը չի կարող Ս. Հարության տաճարի նորոգության մասին մտածել իր սեփական միջոցներով: Ս. Հարության տաճարի նորոգության մասնակցության հարցը ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ հարց է: Դա ԲՈՎԱՆԴԱԿ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՅՎԻ, ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ևՎ ՀՊԱՐՏՈՒԹՅԱՆ, ՀԱՎԱՍԻ ԿԵՆՍՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ է:

Վեհափառ Հայրապետը, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը վստահ են, որ հայ ժողովուրդը, որպես դառավոր երեք իրավասուներից մեկը քրիստոնեական միջազգային այդ սրբավայրին, կանգ չի առնի նյութական ոչ մի զոհողության առաջ, զոյացնելու համար Ս. Հարության տաճարի ընդհանուր վերանորոգման ծախսերի իրեն ընկած բաժինը:

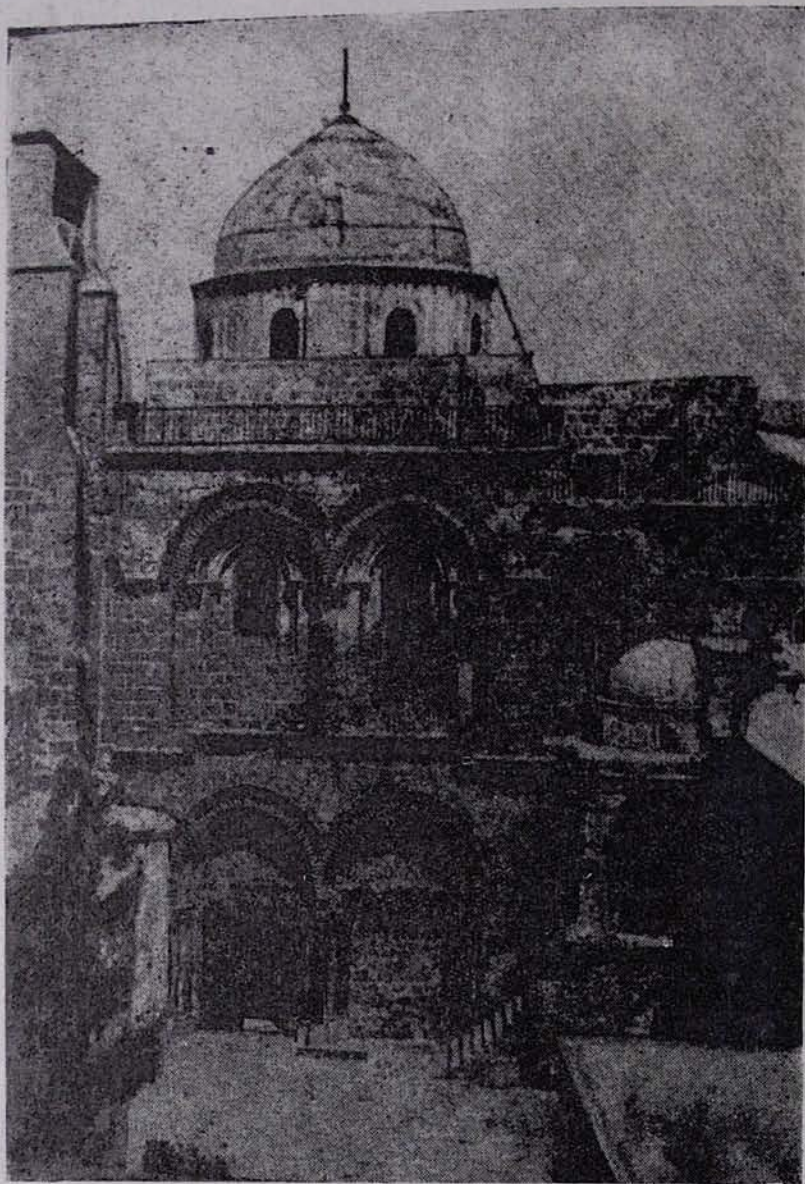
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

1927-ին ի վեր կատարվող բանակցությունները մասնակի հաջողություն մը արձանագրեցին: Հունաց, լատինաց և հայոց Պատրիարքարանները 19 փետրվար 1958-ին սկզբունքով համաձայնեցան վերանորոգել

Ս. Հարության տաճարին մոտոքն ու անոր ներքնակողմը գտնվող Պատանառեղվույն առաստաղն ու շրջանի պատերը: Իսկ հետագա նիստերու մեջ որոշվեցավ գործին ձեռնարկել Ս. Զատիկին հոգի:

Այս նորոգությունը առաջին քայլն է ամբողջական վերանորոգության: 1927-ին անսահման երկրաշարժը խախտած է շենքին կառույցը, որ մինչև այժմ կանգուն մնացած

շրջափակին մեջ ոչ միայն շատ վատ տպավորություն մը կթողուն, այլև կենդանին միջավայրը ու կիսափանեն արարողությունները: Քրիստոնեության սիրտը եղող այս

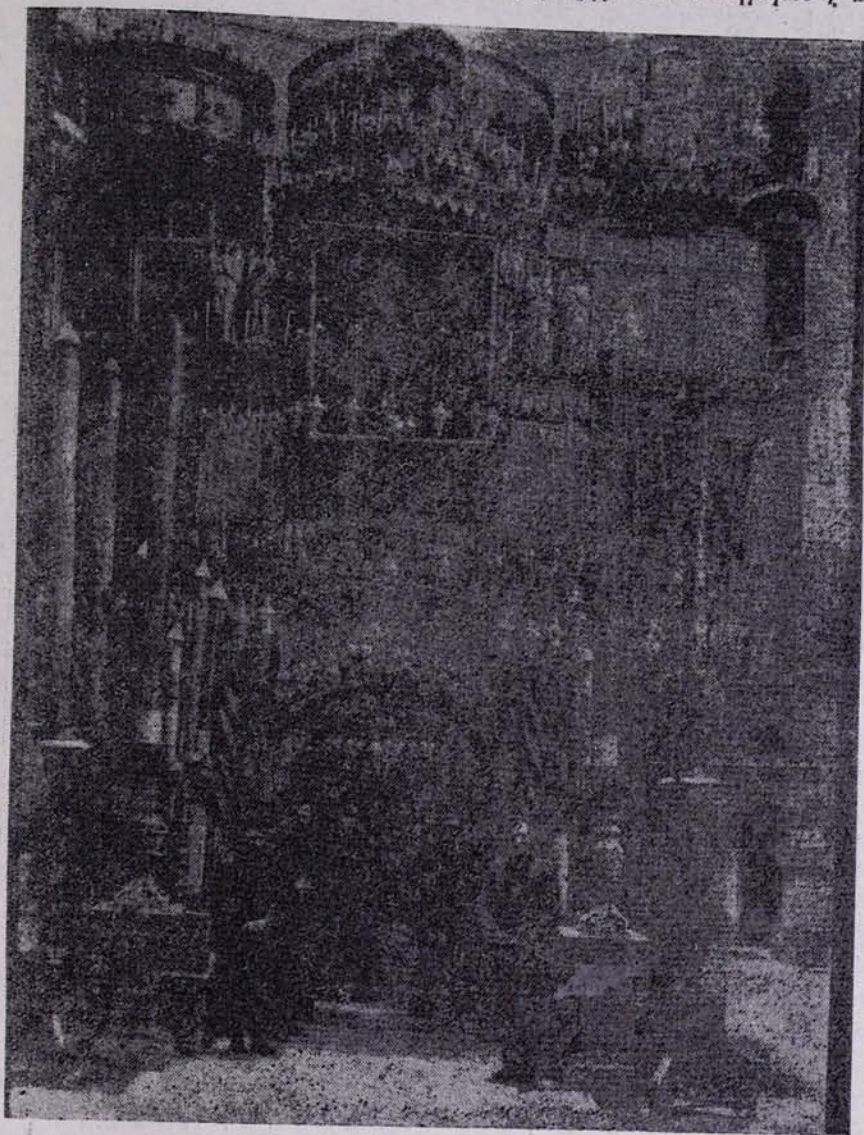
ՆՐՈՒՍԱՂԵՄԻ Ս. ՀԱՐՈՒԹՅԱՆ ՏԱՃԱՐԸ

է անգլիական կառավարության 1935-ին հաստատած երկաթյա և տախտակյա բարձր հենարաններուն շնորհիվ: Ասոնք սակայն, Տաճարին մուտքին առջև և Ս. Գերեզմանին

մեծ սրբավայրին երեսուն տարիներու այս անշուք և անպատվաբեր վիճակը հետևանքն է անոր սեփականատեր երեք ազգերուն՝ հունաց, հայոց և լատինաց տեսակետներու տարբերության նորոգության շուրջ:

Միջազգային այս մեծ սրբավայրին ներկա անփառունակ երեսույթը նախատինք մըն է նախ իր հանգամանքին և ապա իր անցյալի սլատմության: Սկսյալ առաջին դարերեն անմեծ երկյուղածությամբ հարգանքի առարկա եղած է ամենազգի ուխտավորներու: Հետ-

նվերներով պայծառացուցած են Ս. Հարությունը: Աշխարհի շորս ծագերուն քրիստոնյաներ միշտ ցանկացած են իրենց հոգեկան ծարավը հագեցնել զեթ անգամ մը համբուրելով Ս. Գերեզմանը: Ու երբ քսան դարերու ընթացքին ան հանդիպած է աղետներու՝

ՔՐԻՍՏՈՍԻ Ս. ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ Ս. ՀԱՐՈՒԹՅԱՆ ՏԱՃԱՐԻ ՄԵՋ

վոր երկիրներն ամենքն ալ հոս դիմած են երկրպագելու Ս. Գերեզմանին և կատարելու իրենց ուխտը կամ մատուցանելու իրենց ծառայությունը: Աշխարհի հզոր կայսրեր, կայսրուհիներ, իշխաններ ու իշխանուհիներ եկած ու իրենց բարեպաշտական սրտազեղ

կողողուտի և ավերումի, քրիստոնյա սըրահեր փութացած են զայն վերահաստատել իր արժանավայել փայլուն դիրքին մեջ: Այդ աղետներեն վերջին երկուքն էին 1810-ին մեծ հրդեհը և 1927-ին շորավոր իրկրաշարժը:

Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցիները և այլ մատուռներ: Լուսավորիչի եկեղեցին, հայկական ոճով, կես ստորերկրյա եկեղեցի մըն է՝ կանգնած շորս սյունիքու վրա: Տաճարին մեջ երեք ազգաց արարողություններ կատարվին հաստատված ժամանակացույցի մը համաձայն: Այդ արարողություններին ամենակարևորն է սուրբ պատարագը, զոր հույներ, հայեր ու լատիններ կարգավ կմատուցանեն Ս. Գերեզմանին վրա, ամեն առավոտ ժամը 1.00—7.00: Հայեր ունին նաև թափորներ ամեն ուրբաթ, շաբաթ և կիրակի օրեր, երեկոյան ժամը 4-ին:

Բաղմադարյան այս իրավունքներու առանձնաշնորհին պահապան Ս. Հակոբյանց միաբանությունը իրեն գլխավոր նպատակ ունեցած է անոնց պահպանումը և անոնց փարած է անձնվեր սիրով:

Անցնող դարերու ընթացքին ո՛չ աղգային կյանքի պայքարները և ոչ վանական ներքին հարցերը վնասած են այդ պահպանման գործին՝ քանի որ այս վերջինը հղած է գերագույն նպատակ և ուխտ: Շատ տառապած է անցյալին Ս. Հակոբյանց միաբանությունը. մեկ կողմն դավանակից եկեղեցիներ և եկող դացող կառավարություններ, և մյուս

կողմն պարտքեր ու պարտապահանջները շարունակ նեղած ու ճնշած են դայն: Սակայն ամեն ասոնք հաղթահարված են միաբանության անսպառ անձնազոհ ոգիին միջոցով, որուն համար ան արժանացած է «զինվորյալ միաբանություն» կոչումին:

Բայց անշուշտ Սրբոց Հակոբյանց միաբանությունը իրեն միշտ ապավին ունեցած է Աստված և հայ ժողովուրդը, որ բուն իրավատերն է իր սրբավայրերուն ժառանգության: Անցյալին մեջ հայ ժողովուրդը երբեք չէ անտեսած այդ սրբավայրերը, որոնց օժանդակության հասած է միշտ: Այժմ ևս, երբ Ս. Հարության տաճարը անհրաժեշտաբար պիտի նորոգվի, եկեղեցասեր ու ազգասեր հայորդիներ պետք է փութան տալու իրենց լուծան Երկնավոր Հոր Տունը և Փրկչին Ս. Գերեզմանը պատվաբեր վիճակի մեջ ղնելու համար:

Ս. Զատիկեն ետք պիտի ձեռնարկվի Տաճարին մուտքի մասի նորոգության...:

ԱՐԻՍ ԱՐԵՂԱ ՇԻՐՎԱՆՅԱՆ
(Երուսաղեմ)

(Բեյրութ, «ԶԱՐԹՈՆՔ» օրաթերթ,
11 ապրիլի 1958 թ.)

